

školní četba

Sigmund Winter

MISTR KAMPANUS

Zikmund Winter (1846-1912) – profesor dějepisu, archivář, vynikající psychlog, autor odborných publikací o české historii, mistr krátkých próz historických a humoristických, v nichž ukázal dokonalou povahokresbu.

Mistr Kampanus – stěžejní W. dílo, román z doby pobělohorské, konflikt jedince a doby. Dílo vypovídá o životě českého vědce, básníka a rektora pražské univerzity, očitého svědka stavovského povstání; jeho tragický osud je varováním před ústupky zlu.

Zikmund Winter

MISTR KAMPANUS

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© *Carpe diem*, 2012

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic

ISBN 978-80-87631-42-3

OBSAH

ČÁST PRVNÍ

I. Den před zkouškami	6
II. Noc před zkouškami	29
III. Zkouška	47
IV. Poslední v album	64
V. Mraky bouřlivé	83
VI. Důležité koncilium	92
VII. Svatba	106
VIII. Rok má krok	116
IX. Modlitba	129
X. K protivníkům	148
XI. Vysoké vlny	163
XII. Pomsta	187
XIII. Vojna	209

ČÁST DRUHÁ

I. Veliká sázka	235
II. Divertinescio	252
III. Bílá hora	262
IV. Hora kletá	285
V. „Dráti budou zemi všickni, kteří tudy půjdou“	307
VI. Strůjcové zla	325
VII. Běda přemoženým!	341
VIII. Smutné vánoce	353
IX. Dies irae	382
X. Finis	415
X. Šel v klid světa jiného	440

ČÁST PRVNÍ

I.

DEN PŘED ZKOUŠKAMI

Asi hodinu před nešporem tu neděli před sv. Václavem – byl svítivý příjemný den podzimní – vyšli z koleje Rečkovy dva studenti, patrně oba alumnové té studentské koleje.

Měřínský Samuel šel jaksi ustrašeně, mdle o krok napřed; rázněji, veseleji za ním kráčel student Knobelius, zapínaje si k boku pás s tesáčkem, zbraní studentům přísně zakazovanou.

Knobelius je statný, svalnatý jun, frňousy pod nosem má na svých dvacet let dosti mocné, ruce jako řezník, marně mu neříkají v koleji Haratláp.

Student Samuel je tenký a dlouhý tak, že kolegové, když jim svou mravností překáží v světnici, musejí ho odnášet a vyhazovat na dvakrát. Tak aspoň říkají. Je bled po tváři, vyvaluje stále oči, jako by všeho se bál, a je dobráček. Kolegové posměvači dali mu jméno Kordulka.

Oba – Kordulka i Haratláp – směřují po Příkopě k vápenici a k přivozu.

Ulicí nejdou sami. Za nimi i před nimi jdou rozmanití lidé v nedělské ozdobnosti a strakatosti. Všickni k přivozu.

Kordulka se zastavuje a fňukavě dí Knobeliovi, jenž ho strká: „Zejtra zkouška!“

„Čert ji, co po ní, děláme ji všickni a nebojíme se!“ odsekl Knobelius, velikou svou ruku strkaje pod páži ustrašeného kandidáta gradu bakalářského.

„Nestraš se, Kordulko,“ pokračuje Haratláp měkčeji, „tys naložil na Aristotela a všechny ostatečné vědy tolik potlivé práce a dření, že bakalářem budeš, a my ostatní, kteří jsme kladli Aristotela za hřbet, budem taky. Jen pojd', hýbej se, dobře pravil kolega Moller, že studia nemají býti teskliva, před zkouškou právě má člověk dáti se na veselost, aby zjasnil a zbystřil mysl, a Moller tomu rozumí –“

„Herež, rozumí!“ s lehoutkým posměškem odmítá Kordulka, „rozumí! Na jaře nedokázal bakalářské zkoušky, byl odvržen pro neumění, propter ingenii infirmitatem, inu neuměl!“

„Ale jdi, cendáte, zejtra bude umět, nestarej se o sebe ani o žádného, ty nesmíš se dělit a loučiti od nás, jen pojď, studia nemají býti tesklivá, na ostrově budou panny, střílení ku ptáku, ale panny, hlavně panny!“ A mlaskl.

„Vím, že sloužíš pannám i paním mnoho snažně!“ s výtkou Kordulka prohodil právě na rohu při lázni Malované či Písané, od níž do ulice na železném rameni pět lesklých mědenic holičských viselo a chřeplavým crcalo zvukem.

Knobl držel se Kordulky jako klíště pevně.

Vtom odzadu plácne na ramena obou studentů stejnou ranou z obouručí mladík, jenž jich došel, kráčeje k ostrovu bystřeji nežli oni.

„Salvete, domini!“ vzkřikl, plácnuv.

Oba rychle obrátili hlavy. Na tváři dlouhého studenta rozhostil se pocit nepříjemného překvapení, ale trval jen mžik; potom student zase vyvaloval stejně jako prve oči, jako by se pořád něčeho bál.

Druhý zatím již tázal se příchozího mladíka, jehož hladce oholená tvář vypadala tak trochu jako židáčkova:

„Jářku, Vokoune, je to pravda, že místo Aristotela nosíš u sebe rejstra, v kterých popsána jsou jména panen pražských hodných a nehodných, a těch nehodných že víc?“

„Mám rejstra, mám zaznamenáno, které chytají jako louč a které nechytají,“ s jakýmsi sebevědomím odvece mladý pan Vokoun z Vokounštejna, přitom hladě svoji oholenou tvář, v dolejší části poněkud otlemenou.

„Je hloupý jako mé boty,“ přišeptl Knobelius dlouhému Samuelovi. Ten optal se:

„Půjdete, pane Vokoune, zejtra taky ke zkoušce bakalářské?“

„Ovšem, proč bych nešel, titul akademický mi nemůže škodit, ač ho nepotřebuji.“

„Arci, arcí,“ posmál se Haratláp, „syn zmocnělého měšťenína, bohatého advokáta, řečníka, piv nákladníka, který – e – (chtěl říci, že pan otec Vokoun půjčuje na veliké úroky, ale zarazil to za zuby). Dobře tě zovou kolegové Glorií, Vokounštejnů všecek rod samá glorie!“

Dlouhý Samuel do toho:

„Kdo vám řekl, že se dnes sejdou kolegové z kolejí i famulové z Karolina na ostrově?“

„Váš spolutovaryš Mollerus vulgo Štěnička mi to oznámil a vyzval mne; proto jdu!“

Samuel vzdychl: „Ten Mollerus, ten prožluklý Štěnička, na všechno zlé nás vede, všeho zlého vůdce a hlava, ten to stroubil dnes – a zejtra examen –“ Přitom se drápal z těžké ruky Knobeliovy, ale marně. Vol nevol musil vpřed.

Stáli u přivozu.

Před jejich zrakem veliký pohled na vinice síónské a petřínské, lemovaný vznešenou katedrálou Hradu pražského; kde při vinicích štěpnice, tu mdlá zeleň vinných keřů ovroubena tmavou zelení prostříkanou zlatem a barvou pomorančí, kterou rozsypává podzimek. Všecko koupe se v slunci. A dole mohutná řeka, jejíž drobné a rychlé vlnky perletí provítlují, ve vodě ostrov zelený, z něhož veliký topol ohromným svým nažloutlým chocholem kývá jakoby na vítanou těm, kteří se převážejí a kteří se shromáždili u přivozu.

Přívoz dnes nezvykle hojný. Pracují dva veliké prámy, dvě lodi řezané a kocábka. Pět převozníků ohání se vesly a tyčemi, všechny lodi plny lidí, a nové houfce čekají na břehu.

Matouš Pulpit, měšťan a prostáček, spatřiv v houfě známé studenty, proklestil si cestu k nim.

Knobelius vítal je jako milého souseda koleje Rečkovy.

Pulpit dubovým vypitým hlasem, potřásaje ruce studentům, mluvil:

„Jak se máte, pánové, jak se máte?“

Knobelius za ostatní:

„Inu, máme se, jak můžem, a vy, zámožný měšťení, jak chcete.“

„Vy vždycky něco bystrého díte,“ odvětil Pulpit, jemuž lichotilo, že se má, jak chce, „vždy něco bystrého, mordydy, mordydy, ale co medle vám schází, už od svatého Jakuba je prázdný od škol a ty psí dny, jak tomu říkáte, trvají, mordydy, až do Havla přec?!“

Knobelius Pulpita neposlouchal; stál sic u něho, ale s toužebností drzou hleděl na děvčata, která s matkami a tatíky čekala na převoz. Také Vokoun vyvaloval někam jinam oči.

Dlouhý Samuel odpověděl z plného srdce a z plné rozbolněné duše:

„Čerta, psí dny, pravé psí dny, zejtra začíná se nám examen bakalářské; proto starám se!“

„Je to vidět na očích, že se staráte, ale na ostrově vyrazíte to všechno z mysli, uvidíte, že obdržíte na examen všickni dobrou chválu, božičku, co už já těch studentů poznal, málokdy jsem vídal, že se učili. Děvečky mi strašili, pavlač mi v domě rozbořili už několikrát nočními přílezy, na kolej potloukali noc co noc, jako kdyby hřmělo, a budili mne, a přece všickni, kolik jsem jich znal, jsou už bakaláři, ano většina mistry!“

Samuel už také poslouchal jen uchem jedním. Vcházeje v loď říkal si v hlavě formulky logické barbara, darii, a est B, B est C —

Převozník odrazil.

Kocábka dosti hluboce namočila boky v perlet'ovou vodu. Nějaké děvče písklo. Pulpit napomenul rozšafně převozníka:

„Ať ti loď neujde, mordydy, a nepodrazí se pod vor!“

Převozník, silák bronzové barvy v červené jupici, jako mají plavci z Podskalí, na mluvícího měštěnína ani nevzhledná drolil v zubech asi dvakrát slovo „mordydy, neujde“. Přitom strkal bidlem klidně, až vzácný náklad k ostrovu přistrkal.

Jenom břehy ostrovně, kde jindy pradlí tlukou a kroutí prádlo a věší je na koly, byly dnes klidný.

Dva tři osamělci stáli tu jako sochy s pruty rybářskými a po břehu chodily slepice s mohutným kotem, pyšným svým pánem.

Knobelius si ho všiml a pravil, že ten kohout kráčí vážně jako profesor, ale škaředa vášnivá že se může ženit, a profesori nesmějí.

Samuel s bázlivýma očima odvrátil se, nechtěje takových řečí doslychat, zvlášť ne v přítomnosti tolika lidí.

Ostrov bylo lze přehlédnouti několika mrky oka. Slívové stromy jeho měly již listí namále, tedy nepřekážely rozhledu. K polední straně tu a tam byly střelecké terče postaveny. Jináč ostrov divočina zelená. Příchozí vesměs ukazovali si na prostranství v půlnočním cípě, kde zdvihala se vysoká tyč, na jejíž špici byla tři prkénce tak sbita v hromadu, že podobala se trochu nějakému rozkřídlenému ptáku. Kolem tyče bylo znamenitě husto lidí shromážděno. Tu a tam lidé pocházeli po dvou i v skupinách, cestou necestou i po pažitě, s něhož otavu moudrý nájemce ostrova už sebral před týdnem.

Většina příchozích směřovala volnými kroky k ohromnému topolu, jenž jistě byl nejméně půl druhého objetí a nad sto let, a pod tím topolem chalup rozkládá se hrazděná, prkenná i cihlová, kolem níž posedají na hrubých lavicích při dlouhých stolech lidé obojího pohlaví a každého věku. Mají před sebou korbele dřevěné, čísky cínové i skleněné, nalité pivem, mlékem, vínem.

Nápoje roznášeli nájemce, žena jeho a šenkérka Maruše, na kterou se všech stran volali.

Pekařské tvrdé svítky prodával mezi stoly nějaký pekarčík hrbovitý.

Děti drobnější vztekaly se rozpustile za chalupí při chlívku, v němž bolestným a zase vzteklým hlasem tenorovým protestovala svině sprasná proti svému trápení. Kluci jí štěrbinou vstrkali proutí do nosu. Taky pro změnu zábavy lezli do chlívce, kde stála kráva v jakýchsi rozpacích, nemohouc dobře pochopiti dnešní křik kolkolem.

Studenti příchozí nezůstali nikde pod stromem, ale rovnou kráčeli pod přístřešek a odtud dovnitř do sednice, kde věděli, že jest jich náčelník Jiří Mollerus vulgo Štěnička.

Sednice plna.

U stolu seděli měšťané se studenty a bakaláři, všecko v dobré shodě a v přátelské zábyvce; díl hovořili, díl v karty hráli.

Mollerus byl z těch. Ušel z koleje už hned k poledni, snad že hrál za všecken ten čas; byl rozehrát, toť patrno, sňaltě kabát a seděl tu tak

v košili a v poctivicích, visutých volně na umaštěných kšandách. Byl to človíček zdravé plné tváře, malých chytrých očí, poněkud vysedlých kostí lícních, s kozí bradkou, s pačesem trochu do čela a celkem všecek baňatý a na studenta, který má jít zítra teprve k první zkoušce akademické, trochu usedlý a skoro přezralý.

Právě dohrán v kartách „rok“, když dlouhý Samuel, hromotluk Knobelius a titěra Vokoun byli ve dveřích s Pulpitem.

Mollerus oznámil počítači, kolik má na papír každému napsati jakožto výsledek hry právě dokončené, a zatím co student psal a ostatní hráči mu olůvko i počet ohledávali, vstal Mollerus a dával vítání soudruhům, tlustými prsty vzhůru zdvihaje cínovou pintu.

„Vítajte! Tož ste tu konečně!“ mluvil hlasem zvolným, klidným, skoro kazatelským, který se k veselému vítání vlastně dobře nehodil, „všickni žízniví podťte k vodám, podťte, poslechněte proroka Izaiáše, podťte včil, kupujte bez stříbra a beze vsí odměny víno a mléko!“

„To by se šenkérka poděkovala za takové hosty!“ vskočil do řeči student Jiří Bergerus.

Ale Moller nedal si řeč trhati. Klidně, bez úsměvu, jako by věčné pravdy přednášel, pravil:

„Když Berger mezi nás vstupoval do koleje, dali sme mu příjmení Zavřiústa, včil rcete enom, esli se mu to příjmení hodí?“

Vesele vzkřikli studenti:

„Hodí!“

„Včil to už marno, nebraň se a zavři ústa!“ doložil Mollerus a hned pokračoval: „Vítajte, přátelé, vítajte, pane súsed Pulpite, v očích dělají se mi mžúrky pohnutím, když pomním, že tento mordydy Pulpit na naše předky ani na nás nikdyž nežaloval v Karolinum, ač naši předkové zbořili mu pavlač, anobrž milý súsed náš již náctekráte za ubohé kolejní alumny řád u šenkérky platil ochotně a štědře, a badám, že včil ho Jidáš měšcem nebací a že pan súsed laskavě se pohne zas. Však to je z tisíce jeden. Vivat Pulpit, vivat academia!“

Zahřměla malá sednice aspoň dvaceti hrdly.

„Ten slovácký bakula umí hovořit!“ poznamenal Bergerus k Samuelovi, jenž sedal k němu.

„Co žádný nemyslí, to on!“ s povzdechem tiše vyčítal Samuel, jemuž formule logické, barbara, darii, celarent a jiné, jako těžké klády ležely na mozku.

Zatím už Mollerus kázal vyhoditi vojenské či cestovní lože ze světnice ven, aby bylo víc místa, studenti přivlekli odkudsi židlu s lenochem, všecko posedalo a tisklo se v skrovném prostoru k sobě. Mollerus již zase smlouval s hráči nový kartů rok.

„Tak bohatě nehrám!“ pravil vyjednávaje.

„Zanechejme tedy toho,“ mínil jeden z hráčů, na pohled měšťan řezník, „páni studentes budou radš něco břítkého povídati!“

„A co by – ne – pane masarčíku,“ dosti rychle namítne Mollerus, „včil pohrajem jako prve o půl pinty piva; as platí za šestnáct očí, šístka za osmnáct!“

A již míchá karty, dosti hbitě je propouštěje svými prsty, jež byly jako nadívané jitrničky. A za chvilku vymítal první kart, na němž pět ok hrubým dřevorytem nakreslených.

„Vy pořád myslíte na examen!“ plísnil dobrácky Pulpit dlouhého studenta zadumaného, „mordydy, nový rektor pan Campanus je dobrý člověk a býval taky studentem a ví, že mladý člověk nemůže všecko umět, já také sešiju lépe kožešinné blány než můj tovaryš, mordydy!“

Rektor týnské školy, Daniel Třebický, jenž loni šťastně vykonal zkoušku mistrovskou, sedě proti měšťáninovi s mírným úsměvem pravil:

„Hádám, že studenti nemají mistra Campanusa tuze rádi; je snad první z rektorů, který je posílá bez milosrdenství do kurníku v Karolinum, když vynechají lekcí školní, a to nechutná, v kurníku je smrad.“

„Nové choštiště včil hladce mete!“ ozval se Mollerus, jenž při hře činil se hluch a nevida, ale slyšel i viděl.

Samuel a dva tři jiní rozpačitě se tvářili, Berger Zavřiústa křikl: „Bác!“ A Knobelius zřejmě vyznal, že Moller má pravdu.

Vtom přišli noví studenti, famulové profesorů z Karolinum, na jednoho voláno Hovorko i Hovorinuse, na jiného Macku i Mathiade.

Ještě dobře neusedli, rektor týnský, drže se předešlé rozprávký, pravil:

„Mně se líbí při Kampanovi, jak se ujímá reformace naší akademie Karlovy, on a mistr Nudožerský znamenití bojovníci!“

„To rádi slyšíme, to dnes něco platí, kdyžť jezuviti ve svém Klemenčinum proti našim tak jsou čilí a od velikých pánů tak namnoze podporováni,“ souhlasil jeden z měšťanů.

„Včil zatím opravili v koleji Karlově enom hodiny a v ostatních kolejích staré hodiny, staré voškrdy, nechali tak! Tož reformace!“ prohodil Moller měkce.

„Jak to, mordydy, hodiny?“ ptá se zvědavý Pulpit.

Knobelius vysvětlil: „Do koleje profesorské pořídili nové hodiny německé, ukazující 12 hodin, aby se lekcí včas mohly konati, nám však studentům v kolejích zanechali českých hodin, které nejdou a neukazují, a proto chodíme do lekcí pozdě, nebo taky nechodíme, tím vinny ty mrchy hodiny. Štěnička Slovák dobře řekl.“

Potom brzy Knobelius se s Vokounem vytratili ven.

Rektor Třebický nepokojně hladě se po rusých vlasech, napřed již poněkud prořidlých, odpíral těm řečem horlivěji nežli prve; modrá jeho očka brala na se barvu oceli:

„A což,“ pravil, „když teď nové tři profesory, nová umění, obdržela akademie, to není počátek reformace? Neměla medicíny, teď tu Huberus bude jí učit, neměla práv, teď Sudetus začne, neměla hebrejštiny, teď má na to Kaménka mistra. Což to nic?“

„Musíš rácovat, jen pěkně příznej barvu, milý kazimase!“ zvolal Moller k řezníkovi, a jako by souviselo, pravil směrem k Třebickému:

„A co by – pane rektor – což tři profesori noví, když staří jich mezi sebe nepřijali, Kamének, hebrej, nemá s rodinou co jíst, má víc v Židech než doma, žádná reformace, Karolinum je dům u tmy, ad noctuam, a zůstane domem u tmy!“

„Snad byl, ale nebude, Nudožerský a Kampanus jsou osvěta!“ pravil rektor týnský přesvědčivým hlasem.

„Nudožerský je Slovák, můj krajenín, včil smějete se nám Slovákům, možno, že vám Slovák pomože, ale Kampanus, zvoníček, školometa – mám žaludské eso, masářiče –“

„Kampanus je ozdoba České země, insigne decus Bohemiae, nejlepší náš rytmů skladatel!“ dí Třebický.

Pulpit kýval hlavou přísvedčivě, ačkoli veršům rozuměl jako kráva varhanům.

„Rétoriku vycpává věchtem!“ prohodil Mollerus.

Vtom v otevřených dveřích zjeví se maličký bakalář malostranský pan Basilides, líbivý panáček, s velikou hlavou, klikatým nosem, vyfintěný v krejzlíku a v planém sametě.

„Hihi, to je vás tu nahromadě,“ volal do světnice, „venku je lépe, přišli teď střelci s kušemi, budou střílet brzo, polezte z pelechu, hihi!“

„Vítaj, Zodiakus!“ volali mu někteří.

Jiní volali ho na poctu, podávajíce mu nádobky své, aby připil a vypil.

„Děkuju, jako bych vypil,“ dvorně vykračoval se Basilides.

„Proč mu říkají Zodiakus?“ ptá se jedno vousaté pacholisko souseda.

Ten dí, že Basilides hvězdám rozumí a kalendáři. Zaslechnuv to Moller, poznamenal jako do vousů: „A co by – plky křápy, čechmana rozumí – nic nerozumí, hledí na hvězdy mosazným klystérem!“

Zasmáli se, kdo slyšeli tuto kritiku.

Basilides vtěsna se mezi pitele, primán ze školy malostranské, kterého přivedl s sebou, mladík na bradě již dosti hustě opeřený, zůstal ve dveřích, kde do něho právě velmi důtklivě v žebra trkla Maruše, nesoucí v jedné hrsti několik hubatek piva a v druhé hrsti sklenici vína.

„O čem rozprávka, páni kolegové a přátelé?“ ptá se Basilides, bera sklenici od šenkérky.

Student Tábořský vyrazil s patrnou zálibou:

„Štěníčka valchuje rektora a jeho rytmy a carmina!“

„Ale, ale, snad ne?“ diví se Basilides, „já jich sic všech nečtu, protože jich píše tuze mnoho, ale Kampanus je s Olympem, s Apollinem

v dobrém srozumění, to je přec známo vůbec, Kampanus je na Parnase aspoň jako polobůh!“

„Poluboch!“ odsekl Mollerus slovným obratem, jemuž se většina smála, majíc hned na mysli boch sýra, bochníček chleba, což k Parnasu nedobře se hodilo.

Třebický posoukav si netrpělivě rusou bradu, pravil hodně nahlas:

„Mollerus má vtip, ale povahy jeho jsou všemu čeliti nazpět, co se vůbec chválí, to on haní, myslím, že i v koleji lehá napříč lože, kde hlava, tam nohami, vše proti obyčeji, ale neškodí, takoví veselí třepetáčkové taky musejí býti, aby bylo čemu se zasmáti; valčuje-li Kampana, co by řekl, kdybych se ho zeptal na lakomého profesora Skálu, toho by bránil?“

„Skála je venblúd a včil má v duši chlupy!“ odvece rychle Mollerus, „vidíš, mistře milý, že necelím všemu nazpět, taky souhlasím!“

Zvenčí ozval se hlahol mnohých hrdel. Také zuřivé bubnování. Někteří vyběhli ze světnice, jiní vychylovali hlavy ze dveří a z oken. Pak se doneslo, že jeden ze střelců, stříleje ku ptáku dřevěnému, sestřelil křídlo a získal odměny druhé, totiž misky cínové a erbíku střeleckého. Prý mu vyplatil písař střelecký kopu grošů. Student Macek zároveň oznamoval, že právě přišla na ostrov s bratrem svým panna Kateřina Elisbet.

Mollerus, zaslechnuv jméno, rychle potáhnuv usmolené kšandy, navlekl na sebe kabátec.

„Která to Kateřina?“ optal se rychle hlavou toče Pulpit.

„Dcera profesora Alberta Kaménka, hebreá,“ odpověděli dva tři najednou.

„A já vím,“ dobrácky na to Pulpit, „já ji znám, to ta přistárlá panna, co se nosívá jako, mordydy, nějaká bláznice?“

Dlouhý Samuel, v jehož očích pořád sedělo přestrašení, poučil Pulpita tichým hlasem, že ta panna není bláznice, že je učenější nežli kterýkoli z kolegů tady přítomných, umí latině, řecky, česky, německy, hebrejsky.

Vtom zazněla nějaká pisklavá muzika zvenčí a mladíci, alumnové i famulové, vstávali od svých nádob; také primán malostranský zmizel. Poslední ze studentů táhl se ven dlouhý Samuel.

Mollerus děl jim na rozchod: „Holomudci, děte si!“, ale bylo znáti, že také pospíchá, aby rychle skončen byl rok karetní. S chutí volal vítězně: „Tož mám prim!“

Basilides, když světnice prořídla, vrtěl se též nějak nepokojně; zdvihaje přes tu chvíli sklenici, tvrdil, že víno to je podivně čisté a zřetelné, že je horkého přirození, že člověka činí lehkomyšlného, – a jižjiž vstával na své drobné nožičky.

Mollerus, aby mu chválu vína pokazil, pravil, že vidí ty ohromné nohy pacholci, které to víno šlapaly, ty nohy že nikdy nedostanou podagry. –

„Fuj, mordydy!“ vylítlo Pulpitovi z úst.

„To je humor frigidus,“ pravil Třebický odcházeje.

Basilides, třepaje nožkama, za ním hnal se ven klikatým svým nosem napřed.

Venku Třebický, ohlédaje se za sebe, nejde-li Moller, pravil Basilidovi:

„Ten člověk je v gruntu ospalý lenoch, humor jeho je frigidus, přitom, divím se, vtipu má dost, také ve svých posměšcích dost má pravdy; ale zlost jeho na Kampana narodila se jen z toho, že na jaře ho od zkoušky odmítl.“

Basilides Zodiakus již nic neposlouchal, očima těkal neklidně po obraze, jenž na ostrově hlučně se rozvíjel.

V ostrovní divočině zelené a nažloutlé, spadáným listím vlhce a plesnivě vonící, všude, v cípech a v krajích ostrova, mezi vrbinami keřnatými i starými stromovitými, kteřížto křivolací mrzákové jako báby k zemi se krčili s vlasý rozježenými, všude, všude lidé, lidé mladí, všude ruch, hláhol, život, smích, kvikot a barvy.

Zvláště v středu ostrova po pažitě divokém, promíšeném listy švestkovými, pod nohami chrupajícími, svítily pentlíky na dívčích hlavách, barevná hedvábná oplecka, bílé rukávce, blankytné a červené sukně, hlavičky rusé a černé, zdobené perlovými vínky; všecko dohromady bylo, jako by louku prosypalo jaro nejbujnějšími květy svými a ze zásob nejpestřejších.

A v slunci, které sic zářilo, ale již nesálalo úpalem, ty jasné barvy ženské v lahodný souzvuk splývaly s mužskými sametovými birety tmavými, kabáty rudými a hřebíčkovými, pláštiky lvové a železné barvy.

Hle, tady studios Knobelius. On, Haratláp, divná věc, drží se nějaké maličké, která se radostí a vzrušením vrtí jako šidlo. Paní matka valí se za nimi, má paví oko na čepci a na ruce levé, kterou drží poněkud očitě, skví se jeden prsten s řezaným diamantem a druhý kostěný proti křeči.

Knobelius dívčici právě vykládá, když bakalář se ožení, že pro milostnou ženušku dá titul akademický za kamna, akademici že se takovému posmívají, jako by od rytířského a poetného koně klesl k oslu, ale on že toho schopen, pro milostnou dívenku že by to udělal. –

Dívanka radostně se vrtěla, paní matka v čepci pavím, slyšíc všecko, šťastně se usmívala.

Za nimi několik mladých tovaryšů se běře, hádajících, kdo sestřelí ptáka z žerdi, kdo dnes bude králem ptačím.

Tu dva famuli karolinští, oba šviháčkové s kordisky, vesele hejsují, uprostřed majíce tři děvčata; Hovorinus nasládlým hlasem radí panám, aby na noc daly si pod hlavu víněk ze sedmikrásek a přitom aby mysly na tohoto a tohoto chlapce, že ho dostanou jistě.

Jedna z nich, dívčička bledá a v černém sametovém životku, rychle očkama mrkajíc poučovala studenta, že musí býti ve vínku svatojanské kvítí a ne sedmikráska, ale ona že neudělá tak ani tak, mládenci že nestojí za to.

Tu jich dojde Vokoun z Vokounštejna, pozdraví studenty a běře se líně dál. Vokoun, pyšný synek patricijský, pěkně vyfintěný, ještě pořád slídí, kde by se přivěsil; ta děvčata, kolik jich dosavad svým pohledem poctil, jsou mu, bohatému synkovi pražskému, prostná a chudá.

„Bůh pomozí, milá paní, vítajte!“ volá vesele Basilides, a třepaje nožičkami i rukama, těsně přistupuje k mladé ženě, bohatě oděné šaty hedvábnými holubí barvy, ozdobenými velikým pasomanem stříbrným. Byla dobře tělnata a bakalář malostranský vedle ní jako třepaslík.

„Kde máte, milá paní, svého znejmilejšího pana manžela, jak se máte oba?“

„Jsme z daru Pánaboha zdraví.“

„Již dlouho jsem nebyl u vás v pivovaře, přijdu, přijdu zase“ – a prázdně takto hovoře Basilides přes tu chvíli zbytečně dotýkal se masticých rukou mladé paní, které to patrně chutnalo velmi dobře.

Zde krácejí dvě dívenky zhola samy. Ale nejsou smutny. Smějí se, ba chechtají se a něco veselého si hovoří. Jsou drobných postaviček, obě dosti hezké, ale jedna, černohlávek, má nosejček poněkud zdvihnutý, a druhá, rusá, trochu strojeně zakrývá zoubky, ale jsou tvorečkové veselí jako kočičky a smějí se, jako dnes směje se všecek ostrov. Vtom potká je děvče vysoce vzrostlé, vlídné, přátelským pozdravem se k nim má, dívčičky, kočičky, zamlkly, jak by ut'al. Konec smíchu i hovoru. Teď jdou tři vedle sebe, mlčí a mlčí, jedna vysoká, dvě malinké, a poněvadž se to nehodí k sobě, je akord nepříjemně rozviklaný. Ženská k ženské tvor krutý.

A tu zase čtyři mladíci obskakují děvče jedině.

Třebický mistr jednoho lapil stranou za rukáv, a jakkoli jest mistr o málo let starší nežli student, dí studentovi otcovsky: „Mackujte se ve se, ale pozor na ženské, které mají lícidlo a mast na líci, ty jsou z falešných nejfalešnější!“

Student přívětivě vycenil na rektora týnského zuby a už mizel s děvčaty a kamarády v chumelici.

Na špici ostrova ve vrbinách, kam pískot hudebního stroje ani křik od střelby ku ptáku nedonikal dobře, famulus Květonský deklamoval nějaké dívčině, která se rděla jako máčky na nedělském jejím fěrtoušku vyšívané:

„Labuť divný pták, zpívá umíraje, taktěž já smutný žák –“

Vtom vynoří se jakoby z křoviska čepec paví, pátrá, patrně hledá Knobelia a dcerku svou vrtivou, která se jí v davu ztratila. Smutný žák popadl zardělou dívčičku a pryč.

U jednoho z prkenných terčů, k nimž střelci střílívali z ručnic pro cvik a zábyvku, Vokoun, zdá se, nalezl, koho čekal. Velmi dvorně soupe nohou a po způsobě urozených uklání se dvěma ženským, staré, mladé:

„Službami se zakazují vzácné paní, zakazují se i panně Isabele!“

„Těší nás i naši Jesinku, že jsme se tu setkali, je tu pan otec a paní matka vaše?“

„Nejsou, nevím, nepotřebuju jich přec!“ sebevědomě na to Vokoun.

Dívka, které se teď Vokoun dal na službu, je malá, suchá, bledých vlasů, velmi bledého obočí, které jejímu růžovému líčku dává ráz milounekého podsvínčátka.

Paní matka je tělnatá, má také bledě rezavé obočí; obě jsou nádherné, hedvábné, v kloboucích se šmuky z neobyčejných tracounů pozlacených a růžiček.

Vokoun šermuje rukama, dává se do nějakého povídání, mluví zvolna, nadutě a hned při prvních slovech proklouzne mu sakramentování, poněvadž to dodává pražskému synkovi bohatému mužný ráz.

Starší dáma usmívá se shovívavě, mladé je to všecko nějak jednotejno. Mizejí v davu.

Náhle se všecko zastavuje, zahřměl hluk přemnohých hlasů a do toho zavřískal buben a trubka.

Všecko se obracelo tam, kde tyč trčela s ptákem střelčím. Mnozí utíkali tam. A v zábradlech, ohraničujících nevalnou prostoru kolem vysoké tyče, bylo slavnostní vzrušení. Lebl Herold, pražský muzikář, žid, pískal na svoje varhánky, div se nepřetrhl, a opilé chlapisko nějaké bubnovalo s takovou horlivostí, až mu oči vysedaly, a nějaký pozaunář troubil.

Kdo přiběhli, dovídali se, že právě sestřelil tamhle ten mladý pasíř pravé křídlo ptačí, že mají tedy střelci dnes už druhého maršálka. Však-tě prvního lze dobře poznat; má na prsou na drobném řetízku stříbrném erbík čili klenot, stojí se svou kuší vedle pasíře a hledí se strojeným klidem před sebe a chvílemi také kolem sebe, aby poznal, zdali ho všechna obec vidí.

„Střelci z kuší“ stavěli se v řádku. Některý už těžce sháněl rovnováhu, která byla pivem namoklá. Stavěli se před vzácné hosty – patrně pány z radního domu –, kteří tu seděli na stoličkách velice vážně a hleděli divadlu.

Představený konventu střeleckého, kožešník Straka, stařík zavalitý, tváře jako smrž scvrklé a vrásčité, šedou krátkou bradou zdobené, stojí u stola bílým ubrusem krytého, na němž v okované truhlici složeny jsou erby jakožto odměny šťastných střelců, a netrpělivě se ohlíží stranou k stromu, kde nějaká oblá měšťanka upravuje hedvábný rudý vrkoč, jenž se všetečně vyvinul z plavých vlasů pěkně urostlé dívky v bílých šatkách.

Straka, náčelník střelců, již dvakrát k stromu povolal, rukama kejkluje: „No tak už pojďte, no, však, to je cerimonií!“

Ale oblá panímáma ještě něco upravovala vzadu na životku, který upínal dívčí prsa jako rovné prkenné pažení. Naposled štuchla paní do děvčete a to bázlivě, plaše přikročilo k Strakovi a stanulo. V rámoví plavých vlasů byla něžná tvář té dívky jako obrázek ze skládacího oltáře, cudný, pokorně skromný.

„Kdo je to?“ ptá se Vokouna dívka Jesabela s bledým obočím, „čí jest?“

„Ej, to je Lidka Revírovic, tamten střelec starý, ten, teď právě kašle a chrká, to je Revír od sv. Linharta, to je otec její, dívčí je pěkná, má pěkné modré oči a –“

Sešpoulivši ústa pohrdáním, panna Jesinka vpadla v řeč: „Pěkná, pěkná – dvoříte se jí?“

„I ne, její pantáta nemá pro mne dosti tolarů.“

Vtom právě starý Straka podal Lidunce Revírovic stříbrný erbík s řetízem. Dívka bledla a hned zas všecka hořela v tváři, oči z rozpaku upírajíc na erbík stříbrný.

Straka velí mladému pasíři, aby přistoupil.

Když přistoupil, pravil Straka něco o rytířské kratochvíli, v které si pasíř dobrou ranou získal pochvalu, podotekl o sobě, že se narodil ten rok, co se král Ludvík utopil v bahně uherském před osmdesáti šesti lety, ačkoli ta zpráva do slavnostní řeči nutně nenáležela, přidal přesto však hned druhou, že byl už v konventě střeleckém, když První Ferdinand dal střelcům majestát na tento ostrov, a nakonec provolal pasíře druhým maršálkem.

Nebylo dobře všemu rozuměti, co stařec vetchým hlasem pravil k mladíkovi, byltě šum, hluk, i když Herold žid přestal s muzikou, i bubeník když ustal mlátit palicí do kůže. Když se Straka obrátil k Lidunce Revírovic, děvče, dodavši si myslí, chvatně poslo k mladému pasíři a zavěsilo mu na hrdlo erb střelecký za odměnu. Ale poté hned chvatně Lidka odešla k mateři pod strom, tak chvatně, jako kuře utíká k slepici, když se bojí.

Konšel staroměstský Kašpar z Polehrad, přistoupiv vážně, potřásl novému maršálkovi rukou se sklonností vznešenou a žid Herold zase začal tlačit mēch jednou rukou a druhou bystře vjel v klávesy svých pisklavých varhánek a pozaunář nafoukl tváře.

Pak napínali kuše mladí staří a strojili se k střelbě další, rozpustili kluci opět rozbíhali se za ptáka, aby sbírali a donášeli šípy na zem padající.

Střelci jednomu Moller vzal kuši z ruky, ohledával ji, jako by rozuměl, a nakonec děl posměšně kazatelským svým hlasem: „No z téj kuše bys včil neprostřelil babě kožucha.“

„Nehaň, klacoune, dámt' baňku!“ i uhnul se Mollerus pryč, jsa nepřitelem baněk, pokud by se týkaly jeho samého.

Zatím husto lidí se od zábradel zase rozcházelo po ostrově, mnozí šli popít sobě, děvčata přibíhala k pánům tátům nebo k panímatkám, u stolů pod topolem sedícím, aby cudně srkla si vína nebo piva.

Tu také seděl Pulpit měšťan vedle nějaké měšťanky, široké jako almaří, do které se zavěšují šaty. Tvář její nažloutlá, všedních rysů, sádelného vzezření, byla důležitě napjata, neboť paní s nemalou živostí vykládala přívětivému Pulpitovi a mrzuté šenkérce Maruši, že dobře zná žateckého samce, který v sklenici šumí, a rakovnické hořké, které voní chmelem, že tohle tady jsou patoky a že se nedá žádným šenkěrem na světě opáliti. Potom hodivši sebou prudce na lenoch židly, zůstala ztrnulá, jakoby bavnou nacpaná, a se zrakoma vítěznýma.

Pulpit jen tiše brebtal mezi zuby, že to pivo, mordydy, přece není tak zlé. Vtom k jejich zádům přibližoval se vysoký a tenoučký hlas mluvící: „Ženská láska je jako mlha, vzejde, pomine –“

Tlustá paní ohlédnuvši se užřela odcházející párek.

„Tot' divný teď svět,“ pravila k Pulpitovi, „ještě tomu dobře brky nedorostly a už takové řeči, to my zmláda bývaly jsme ctnostlivější, věřím dvojctihodnému u sv. Michala, že brzičko nastane konec světa –“

Právě na protější straně ostrova, kryta jsouc vrbovým proutím, na kládě seděla dívka s dvěma junáky. Jeden seděl na dřevě vedle ní, druhý, dlouhý Samuel, Kordulka s ustrašenýma očima, stál proti ní.

Děvče nebylo mladé, tvář jeho a všecka postava byla vyzáblá, ale hojné vlasy byly narezavělé, jak o ně paprsek slunný zavadil, zlatem zasvítávaly a zdobily to děvče obstárlé tak znamenitě, že mladší mohly záviděti. Vlasů neměla pentlíkem svázaných jako jiná děvčata, to snad schválně; také úzkou šamlatovou sukni černou, v níž vadnoucí její tělo tkvělo, bylo by jiné děvče na sebe sotva vzalo. Té suknici černé, úzké a prosté by se byla vyhnula i kdejaká stará panna a vdova. Na ostrově a vůbec teď v Praze každá onačejší panna musila míti kotrkál čili sukni nadívanou širokou na obručích, musila býti nafrčena jak staré Brno. Tak to aspoň usoudil Mollerus, že jsou jako Brno nafrčeny, a dnes na ostrově už to asi deseti pannám a paním do očí pověděl v posměvavém obdivu.

Kateřina Alžběta, usmívajíc se, hladila si rusé vlasy a přitom jazykem dosti mrštným vykládala Samuelovi, co dotud napřemýšlela o tom, mají-li živočichové sny, a pak i o tom, zdali pouze člověku přísluší rozkoš vůně.

Co povídala, to staré učené dívčici bylo by slušelo, ale že to říkala mrštně, to působilo dojem strojenosti ženské.

Samuel zbožně poslouchal dceru profesorovu a na chvíli vyrazilo mu to z mysli parva logicalia i formulky barbara atd.

Ba i žertoval, když přišla prodavačka, nesoucí a nabízející ředkev.

Panna kázala bratru svému Albertovi, jenž zadumaně hleděl do vod Vltaviných, aby koupil ředkve. Samuel však již z hubeného měščku táhl dva malé peníze a bral za ně tři snopky.

„Také mne vždy zajímalo učení o fysiognomii, soudící o duši po znameních a povahách těla, a kdykoli jsem usoudila o rázu některého

člověka dle jeho tváře a očí, vždy jsem se v tom hrubě omýlila, zvláště pod pěknými larvami bývají duše prázdné.“

Samuel znal trochu tyto starosti z filosofických thesí ve škole probíraných, i hmatal honem v zásobách své paměti, co by učené panně odvětil, ale bylo by dobře, kdyby přišla druhá prodavačka se snopky bílé palčivé ředkvičky a mládce vytrhla z rozpaků.

Panna zdvihala facalit k očím často a hovořila stále o duši.

Konečně vyrazil Samuel bystře:

„Kdož také ví, kde duše, v srdci-li či v mozku, já bych hlavně dle toho lidi rozeznával, kde jim duše sedí.“

„Není nedobře myšleno a řečeno,“ pochvalovala panna, „podle toho by také bylo možno souditi, zjemňuje-li filosofie mravy či ne; sedí-li v srdci, zjemňuje, jináč ne. Já to tak pozoruji na žácích filosofech a i na profesorech filosofských. Mnohého, jenž má filosofský biret mistrský, filosofie se ani netekla a neušlechtila ho nic.“

Vtom se tu zjeví baňatý Mollerus Jiří; zhlédnuv dceru profesorovu, posoukal si hnědou bradku kozí, zamžikal hnědýma očkama, rozevřel – ale jen v mžik oka – široké chrípí svého nevelikého nosu – znak to útočnosti, a velmi dvorně se ukláněl.

Za ním přistrkal se Bergerus Zavříusta. Ten podal bez okolků staré dívce ruku.

Mollerus hned začal žertovati: „Dyž vás vidím, panno, mám klání u srdce, poněvadž vás rád vidím.“

„Uvařte růži polní v octě, vypijte a nebudete mít klání!“ odsekla dívka, facalitem kryjíc sobě oči proti slunci, jež se k hoře Petřínské naklánělo, zlatem a růžemi vodu vltavskou barvic.

„Nazejtří začíná se vám examen,“ pokračuje dívka, „na jaře jste neměl štěstí, pane Mollere, žeť?“

Moller si rukou přetáhl svůj nos s patrnou nelibostí a pak vážně kazatelsky v odvet dal:

„No, tož, to už je darmo, lecco jsem věděl, a – co by – šak to povím, já enom, jak včil u nás říkají, fatkoval práci, jak som mohl, a rektor Kampanus při rétorice číhal, až učíhal a lapil thesi, kerú pro mne vypracoval

bakalář ze školy havelské, čert ho, toho Kampana, a čert toho bakaláře, že mi to tak hlupě dodal.“

Chvíli tak mluvili sem tam, až Mollerus namluvil pannu k tomu, že k nastávající rétorické zkoušce sama zprostředkuje studentům pomoc; ona v koleji bude nepodezřelá, ať Kampanus rektor číhá jak číhá.

Bergerus nebyl spokojen s úmluvou.

„E vždyť nejsme takoví lazaři, these budou v botách pokryty, jak to mívali naši předkové vždy, slovář Dasypodův se do škorně taky vejde, takž co –“

Vtom rozhlásil se náhlý křik a bubnování od ptáka. Lidé odtamtud volali, že už mají krále ptačího. Panna vstala, že pohlédne s bratrem na krále ptačího, na střelce nejdovednějšího, pro něhož ten křik a bubnování, a potom že musí domů.

Všecko spělo k ptáku.

Jenž srazil hlavu ptačí, stál tu před cechmistrem Strakou a byl od něho prohlášen králem ptačím, jenž královati bude po celý rok až do nového krále.

Králem ptačím stal se zavalitý mistr kolář od sv. Haštala. Stál tu všecek šťasten v pěkném bílém kabátě jirchovém, posázeném asi třiceti lesklými knoflíky, ale když mu Lidunka Revírovic z rozkazu starého Straky stydlivě zavěsila na hrdlo stříbrného ptáka na tenkém řetízku, vnáhle kolář vzal na sebe ráz jakés pýchy z velikého činu, slavně dokonaného. Pak se dal do šťastného usmívání, když mu písař střelecký ukázal na stůl, aby sebral si hromadu grošů, a ještě víc zašpulil ústa široká, když mu staroměstský pan konšel odevzdal věrtel piva bílého, dar to purkmistrův, a pohybuje, šermuje sem tam rukama, mlčky, ale výmluvnými posuňky zval všecken konvent střelecký na propití tohoto čestného věrtele.

Pak seřadili se střelci, stařícký Straka napřed, za ním král, za králem maršálkové dva, pak oudové bratrstva, po stranách kluci, popředu kluci v poskoku, a průvod dal se na pochod ostrovem za velikého hlaholu a bubnování. Lidunka s paní mateří šly samy stranou po pěšině.

Žid Herold muzikář v touž dobu byl od mladíků vlečen a strkán k topolu a k boudě, aby tu, až průvod se skoná, hrál k tancům.

Pod tyčí ptákovou za chvíli ještě pozůstali ti, kteří se sázeli stran výsledku, kdo ze střelců bude králem, teď se učítali; kdo vyhrál, nastavovali ruku.

Zatím už od boudy a obrovského topolu nad šum ozývalo se lidýdl, lidýdl z přenosných varhánků žida Herolda. Už hrál k tancům.

Na trávniče hodně zdupaném chumelice mladých hlav a bujných nohou.

Knobelius patrně tancivodem, aspoň rozhazuje svýma velikýma rukama sem tam a vodí panny k mladíkům, z nichž někteří stojí jako pařezy bez hnutí, ale jiní již sami přistupují k pannám a žádají tance, a zase jiní, jak přicházejí, již drží děvčata kolem pasu, hotovi jsou skákati.

A v tom šumu a hluku pisklavé židovo lidýdl, lidýdl netrpělivě pobízí a volá.

A také již začalo se.

Skákají, točí se, pěkná podívaná na ty hlavičky jako makovičky v poli, nebe se červená a červenají se také všecky tu lidičky taneční, tváře jim hoří, vrkoče stuhami proplétané poskakují vpravo, vlevo, sukně lítají do výše povážlivé, páry se k sobě stiskají; ten tu hejskuje vysokým hlasem, onen přišeptuje do červeného ouška, šelmovské úsměvy, cudné, stydlavé rozpaky, rozpustilost ženská, hlasitě a vysoké chechtání, všechno tu vedle sebe jako na krámě a na výběr; je tu plný život v horém vření i v blahém chvění.

Teď jedna Knobeliovi utekla z kola, to asi něco pěkného Haratláp provodil. Zato vousatý primán z malostranské školy nemluví nic, ale skáče s neobyčejnou pílí, vytrvalostí a důkladností, dlouhá sukně letní se mu nadouvá jako šperloch vozu formanova; holčička točí se okolo toho vousatého pacholeska jako čamrha. Teď náhle to všem Knobelius tancivoda pokazil, zarazil.

Kázal židu Heroldovi, aby ustal. Tanečníci urýšení, udýchání stanuli. Knobelius třeskl rukama a oznámil tanec choděcí a kolový.

Děvice s chlapci udělali kolo, Knobelius první všech koupil si u žida tanec, popadl děvče a v kole s ním točil se sám jako bláznisko bláznivé. Pak koupil si tanec mladík nějaký druhý, třetí, potom nechtěl kupovat žádný na velikou zlost varhanáře Herolda.

Začali tedy zas všickni spolu křepčiti, zpívajíce, dupajíce a rukama třeskajíce. Kteří netancovali, stáli a přišeptávali sobě v milostném roz-nícení, dávali sobě očima návěští, některá očima přímo kynula.

Mollerus již chvíli obcházel párky a kazil jim náladu; tu houkl mezi dva:

„Panno, mějte na toho klazana péči, lže!“ Tam zas houkl něco jiného neomaleného a hned pryč. Těm, kteří stáli stranou a netančili, říkal, že jsou janci kútkoví.

Stranou kola přistihl Mollerus maršálka pasíře, jak loudil na děvčeti hubičku. Zaslechnuv něco o hubičce, Mollerus se chytil.

„Včil, jářku, po našem na Moravě aji v Uhrách říkají hubičce čoňák!“

Pasíř zhlédnuv všetečku rychle a dobře pokropil ho slovem: „A po našem v Čechách jsi ty čuňák.“

Slunce zašlo za horu a chvílkami donikal na ostrov zvuk zvonečku z chrámu svatého mistra Husi na Oujezdě.

Jak uslyšel klinkot jeho Samuel, ihned jal se sháněti kolegy, aby šli domů.

Famulové karolinští nedali se pobízeti, večere je brzy po šesté hodi-ně německé, profesor probošt sedí doma, ať třeba nevěděl, že famulové odpoledne z koleje se vytratili, při večeri by to poznal. Jiní studenti, jak se Samuelovi zdálo, nejevili chut' jíti domů.

Právě když se studenti sháněli a sbírali, Pulpit u stolu pod stromem vykládal sádelné sousedě a husté společnosti střelců, kteří kolem pose-dali i stáli při svých korbelících a konvičkách, kterak předešlý den ne-dělský vítali nového arcibiskupa mniši u sv. Jakuba.

„Je Němec,“ pravil Pulpit jazykem již poněkud neohbitým, „je prej z Cheba, Němec, mordydy, ani slova českyho neumí, vítali ho mniši u sv. Jakuba latinsky a –“

„Arcibiskup a mniši jsou římané, ať si hovoří latině,“ ozval se hlas.

„Mordydy, jsou, jsou římané, ale byli při tom taky řezníci –“

„Ti jsou patroni kostela, kostel u masných krámů –“

„Ale nechejte ho povídat!“

„Nevskakujte mu v řeč!“

„Nu, mordydy, byli při tom taky řezníci, jeden začal, mordydy, po německu, hloupá ovce česká, začal vítat arcibiskupa po německu, jazyk se mu přemetl, řezník vypouklil oči, vyrazil ještě – eure Genaden – und – und – und – a do toho nějaký člověk vzkřikl: ‚špunt‘ – a byl, mordydy, konec.“

Vyrazil od stolu smích skoro zuřivý a dlouho hlaholil nad hudbu a šum kolkolem.

Stranou tance a hudby za chaloupkou při hromadě otýpek a klestí studenti svolali se v potaz a v poradu. Mollerus v potaze mínil, že famulové musí jít domů, když se k noci schyluje a večere tu; ale alumnové ostatních kolejí přec domů nemusí, kuchařka jich nezradí, že nepřišli k večeri, a Kampanus dnes nebude ohledávat po kolejích, poněvadž jest přesvědčen, že před zkouškami studenti doma jsou s Aristotelem a se sférami a s knihami o logice a dialektice. V potaze studenti netrvali dlouho.

Famulové žehnali se s ostatními rychle, přerýchle, bylo znáti, že z rektora Kampana vešla do nich hrůza, chtěli jen vědět, kde se v dnešní noci s alumny a s kolegy venkovskými, kteří ke zkouškám už zajistě přijeli, mají sejít; slibovali, jakmile po večeri profesori vejdou do svých habitad, v mrku že z Karolina vyrazí.

„Já ne,“ oznámil Koptiades. „Já taky ne!“ oznámil Mathiades.

„Ste baby!“ nadal jim Mollerus, „ste venblúdi, neznahaňbové, děti si, vod vás pánbůh; rozmyslíte-li sobě, tož vězte, že vás čekáme v Celetné ulici u Tatrmanů. Heslo: u Tatrmanů!“

Famulové rychle a houfem odcházeli k večeri – ad coenam.

K svým pravil Štěnička Mollerus:

„My nejsme přec pod kyjem, robme sobě volno, my ad coenam nepudem, co?“

Ale nedali se držeti. Tábořský, Bergerus a před jinými Samuel Měřínský již již se obraceli na odchod a druží za nimi. Mollerus s Knobelíem a s ostatními šli tedy také, třebať neradi.

Vtom rozšafný Mollerus vzpomněl sobě, že musí se též Vokounovi oznámiti, kde budou nočně besedovat. Někteří šli ho hledat po ostrově. Prý ho dlouho již nikdo neviděl.

Zatím jiní již žehnali se s tou onou děvicí; slyšeti bylo: „Dej bůh, zdráva spala!“ Možná, že v šeru tu a tam také mlaskla hubička.

Vokoun z Vokounštejna, nadutý synek zmocnělého patricia pražského, nalezen naposled v chlívě, kde škádlil děvečku, od špíny skoro mastnou.

Nad vodu vltavskou snášely se měkké tmy.

II. NOC PŘED ZKOUŠKAMI

V dolejší síni u Tatrmanů v Celetné ulici při stole u samého okna, obvěšeného koltrou špinavou a od much poťupanou, pravil měšťan Václav Boží, takto obstarožný řemenář s voletem na hrdle, k těm sousedům, kteří s ním hráli v číž:

„To pivo je teď čisté co krev, předešlá šenkérka měla v lochu nečisto, sudy v něm plesnivé, co na kočce na každém stály chlupy, že se mohly škubat co hus. Já to vídal, teď je tu čisto a pěkně, pivo co krev, ať žije tlustá Jana!“

„I ať žije tlustá Jana!“ odpovídali někteří od stola ochotně. Tlustá Jana, šenkérka, jejíž bujné formy kanavačový životek červený jen stěží držel v nepevném objetí, otáčejíc se mezi stoly, měla z té pocty radost.

Po tom připití vhodil jeden, na něhož byla řada, kostku do prázdné sklenice, a zatřepav chvíli, vyhodil ji na stůl; všickni natahovali krky, kolik ok padlo.

„Číž!“ vzkřiklo jich kolik najednou, „pět ok, to je číž, pěkný číž mu sedl!“

Václav Boží, jemuž vlasy stály jako štětka, ochotně z veliké bandasky, obruči opletené a prostřed stolu postavené, nalil do zvláštní veliké malované sklenice, až byla vrchtita, a ten, jemuž sedl číž, musil do dna vypít.

Pil pomalu, vypil, mlaskl a utřel rukávem bradu. Potom dal sklenici s kostkou dále po řádce.

U stolu vedlejšího, velmi dlouhého, posedali jiní měšťané, staří, mladí, po mozolných a umělých rukou řemeslní mistrové, jeden dokonce v zástěře; někteří jedli nějakou stydlou jíchou, jako by byly dršťky z rosola.

Při konci toho stola seděli dva měšťané, lidé peněžití, ne řemeslní; starší z nich kupec napohled, druhý muž dobrácké tváře, vážného, rozšafného vzezření, hladce přičesaných vlasů a dlouhé rusé brady, která pokrývala krejzl neveliký, nestaraje se valně o kupce pilně naslouchá

hovorům studentův, sedících při stole vedlejším, s jeho stolem mezujícím. Studenti ho znají, říkají mu s patrnou úctou „pane Sixte“.

Mezi studenty má Mollerus, jak obyčejně, slovo. Drží karty v rukou, ale nehraje; hovoří sice svým kazatelským zvukem, ale tentokrát patrně rozehrát a nějako rozhněván.

„Máte to tu v Čechách všecko včil pěkný,“ hovoří, „majestát na svobodu náboženství císař vám před třemi roky podepsal, a to ani ne vlastně vám na svobodu evanjelické víry, nýbrž svoboda má zřejmě platiti těm, kdo jsú podobojí – a –“

„I toť jednostejno, my evangeliši i Bratří – tudíž veliká většina českého národa jsme podobojí – to lhostejno, všem nám platí svoboda“ – namítne pan Theodor Sixt z Ottersdorfa.

Moller však pokračuje:

„... a římané včil neuznávají té svobody, že byla vynucena, arcibiskup a všickni, kdo moc majú, stojí proti vám jako pevná zeď – a u vás, kteří byste včil měli čeleti silně, u vás se hádají jedni s druhými, Bratří s evangeliši, Češi s Němci, kněží v učení a kázání nejsú jednomyslní mezi sebou, ale rozdílní, tupí se –“

„A co vy, mladý bakaláři, rozumíte?“ ozval se kupec měšťan, muž obstarožný hlavy bílé; ozval se ne bez úsměšku, jenž mu seděl v očích a v koutcích rtů.

„Rozumí!“ ruče odpověděl Knobelius, „rozumí, pane Václave, zná všecky kněžské partyty líp než vy, byl rok při tom, pak šel s kněžství a dal se v svět, rozumí líp než –“

„Ne všickni ptáci ve dne živnosti si hledí!“ volal vysokým hlasem mladý měšťan Kukla z Paurnerka, vstupuje do světnice. Vysokým pisklavým hlasem překřikál šum v hospodě. Panu Sixtovi z Ottersdorfa se uklonil a přistoupiv k studentům, s nimiž se patrně dobře znal, ptal se Mollera, kterak se má v té kázni a při nemastném hrachu v koleji.

„A co by – ani tak, ani tak!“ odvece Moller, dvojím pohybem kazatelským provázeje slova „tak ani tak“.

„Sednu k vám, doctissimi, jsem z vás, vždyť ještě nezapomněl jsem gramatiky, že studere, studeo, studes, studui má v supinum stultum!“

Nebylo na pihovaté tváři mladého měšťáka znáti, dělá-li sobě posmíšek ze studentů či ze sebe.

„A díka bohu, co jste, pane bakaláři, pravil o našem jazyku a národu, toho také není!“ tak hovoře pan Theodor Sixt obracel se znova k Mollerovi; „jen uvažte, když loni za vpádu oné nelidské sloty pasovské pán z Donína na rathouze německy mluvil, lid křičel, že v Čechách jest mluvíti česky a v Němcích německy, a ukřičel ho, v tom, beř to zač beř, je síla naše i naděje, že tak nasnad a lehce nezahyneme, jako tvrdíte!“

„Já včil nepravil, že vy Čechové zahynete, doufám jen, že vy se s Němci v jedno splichtíte. Němci budú panovat, Němci sú silni, není jich v Čechách mnoho proti vám, ale sú silni, smělí, a sú už všude, ve všem, u římanů arcibiskup Němec, šlechta česká odjakživa němčí, u dvora všecko Němec, u evangelišů Němci mají slovo, kostel si staví v Praze, nač neuměli ještě před málo lety ani mysliti, a včil když Jiří Karolides letos veršem vyčetl Němcům, že se v Čechách obohacují a na odpor tomu zemi nevděčně pomlouvají, otrávil ho –“

„To je pronikavá řeč! Neukážete, že byl otráven náš korunovaný veršovec Jiří Karolides!“ promluvil Kukla.

„Nechte těch řečí, neníť s nimi hráti jako s sedláky!“ promluvil opatrný soused vedle pana Sixta.

„Číž!“ vzkřikl někdo u stolu při okně a „číž“ volali po něm tam jiní.

A do toho, přijav konvičku od tlusté Jany, spustil Vokoun, že ví pěkné říkání ožralé, a to že je lepší nežli trampoty s náboženstvím a s Němci –

„Olověná hlava jsi, Vokúne, hubu máš jak papuč, hybaj do farní školy, ať ti bakalář ešče drobet zadek omete!“ Mollerus děl pohněván. Ale Vokoun otlemený, jenž si na deklamování zakládal, již začal, veselý a nadšený vzezření dávaje svému špičohubému nosatému obličej, hladce oholenému:

„Oremus,“ volal zpěvavým tónem a pokračoval hroznou, nesmyslnou latinou: „oremus, domine kadidlo, fatus benedicatus, ensis mensis potensis, lati pati, eatis comedere stercus, quercus,“ a tak vedl svou

ještě některými slovy, vtipnými, hloupými i neslušnými, končil pijáckou písni všem povědomou: „Editě, bibite, chari sodales, collegiales!“ A zdvihaje konvici připil kolegům.

A v ten pijácký kolokol ostatní studenti vpadli, zpívající, ba křičíce mladými hrdly, v harmonii i falešně (zvlášť Bergerus Zavřiústa), hlasy dubovými i kovovými, tlustými a tenkými: „Fiat voluntas tua!“

Také řemenář Václav Boží, muž s voletem, připotácel se k veselému stolu studentskému, hovoře neustále, že padl mu již třikrát po sobě číž, že třikrát po sobě musil do dna vypítí a splniti plnou, aby neupadl v pokutu, a že těmi třemi číži má dosyta a že se ho zmocňuje jako mlha.

„Tak odkapej domů, volatej, a jdi prát ženu, beztoho žaluje všude, že k ní zle přikračuješ!“ s posměchem pobízela opilého souseda mladý Kukla.

„Osvět’ ještě nějakou svíčku!“ křičí nade všecky Václav Boží k tlusté Janě, „tady mladej Kukla si nevidí do huby! Osvět’ svíčku!“

Přitom bylo řečí ještě ledajakých a zpěvu a křiku plná síň.

Mollerus zatím hovořil s Theodorem Sixtem; v nahodilém ztišení bylo slyšení mudrce Slováka, an dí:

„Tož bylo včil tak a bude, dře jeden druhého, bere každý, kdo můž, král bere rudy ze země a berně od měst a sedláků, rytíři a šlechta ohýbají krále, lichvář a žid dře rytířa, žida dře král a lichevníka kněz, jenž mu hrozí peklem a vyhrozí z něho peníze, aji oltáři, kněze dře ženská, šenkýř odírá nevěstku, pekař šenkýřa a kde kdo koho může. To nespraví včil než nějaká potopa, aby lidé začali znova a lépe!“

„Co tu pravíte, pane bakaláři, to jsem už četl kdes (Mollerova zdravá tvář při tom slově zčervenala víc), ale nedržím, že by taková zoufalá vojna všech proti všem byla venkoncem pravdou; výborných lidí u nás dost, u nás bývalo a jest dosti lidí lidských, kteří za bližního, za jazyk svůj přirozený, za náboženství by heroicky i život dali, jen kdyby nás někdo moudrý vedl –“

„Ja, šak to je to, to je to, jen kdyby – jen kdyby.“

„Editě, bibite, chari sodales!“ zněl zpěv, jenž pokrýl všecken hovor, a od stola krajního křičeli zase podroušení sousedé, že někomu padl číž.

Sixt Theodor povolav Janu šenkěřku, ptal se přívětivě:

„Takž, jakže to máte, šafářko, nad vraty napsáno?“

„Kdo má měšec prázdný, nechod' do toho domu žádný!“ odpověděla umaštěná, upocená, rudá ta děva stará rychle a vesele.

Pán zaplatil a rozžehnav se se studenty odcházel, s ním a brzy po něm odcházeli také jiní sousedé, anať již docházela na noc hodina třetí po slunci.

Také šenkěřka a podomek již zavírali okenici železnou, aby rychtář, kdyby s dráby chodil, nehněval se.

A studenti zpívali vesele, rozpustile – Bergerus pořád falešně, ale se zanícením; primán od sv. Mikuláše, vyráží ze zvuky nezřízené, zoufale kroutil ústy. V zpěvném nadšení zpívali:

*Žáku, pamatuj si dnešní datum,
miluj pannu, est probatum!
Vyber sobě, na mou věru,
pěknou paní nebo dceru,
jesti' žena křehký oud,
chyti se hned jako troud!*

Mollerus ptal se Basilida, proč toho štětinatého primána s sebou vláčí do šenkovních domů. I vysvětlil krátkonohý bakalář malostranský a nezapřel, že ten primán dosti často učívá za něho malé kluky, že je sic jenom jako žák nejvyšší třídy, ale že přitom zastává úlohu kumpána a že je takto dobré hovadlo. Do toho hřmělo stále za sebou:

*Jesti' žena křehký oud,
chyti se hned jako troud!*

Zpěvem přilákán byv či snad přišed z náhody, vevalil se do dveří sádelný muž na první mžik oka velmi rozjařený, silně přinapitý. A hned křičel:

„Ajhle, tady sami probošti z mokryho pole. Ajhle!“

To tak byla kůstka pro studenty, jimž se v hořejším podnebí také již hodně rozsvěcovalo.

Vokoun dosti mrštně se přitočil k sádelnému člověku a nastavil mu nohu tak, že zapotácel se a přepadl Měřinskému na záda. Ten ovšem vyvalil oči ještě víc, než jindy činíval.

Knobelius vzal z nístěje světlo a žahal, aby lépe bylo viděti na přichoziho. Tent' na nohy zase povstav a potáčeje se při blízkém světle zle mrkal, měltě nějaké divé maso v očích. Ale do rozpaků neupadl, volal sebevědomě:

„A co jste? Co jste? Já jsem měšténín, jsem starší v obci, ptejte se na mistra jircháře, Nemastné Zelé mi říkají, ale já jsem mastný dost, hleďte, vejrové!“

A nahrnuv plnou hrst drobné i povětší mince potřásal jí.

„Ptejte se na jircháře, uhlédáte, kdo je mistr jir –“

Knobelius dal louč do nístěje u dveří a dvěma ranama na plece usadil jircháře na lavici. Dopadl na ni jako těžký pytel mouky.

Thustá Jana se ho mateřsky ujala, přinesši mu sklenici vína, ale velmi kalného.

„Tož to mi včil často vrtá mozkiem,“ podotekl Mollerus měkkým hlasem a klidným, rozloživ thusté prsty svých rukou jako vějíře, „to mi vrtá hlavů, mají-li obce býti řízeny hlupými lidmi enom proto, že sú bohatí!“

Jirchář Nemastné Zelé pohledl na mluvku štiplavého, ale přitom zatřásl penězi nějak nemoudře, takže z hrsti vyskočily mu mince na zem. Dýchaje jako z měchu, jirchář posedal na bobku a hledal ztráty své. Jana pomohla i studenti někteří. Když mu to sesbírali, posadili ho zase. Hladil se po břiše spokojeně.

„Nadýmáš se, mistře jircháři, jako Ezopova žába! Jsi těmto mladým měšťanům a studentům za smích!“ ozval se Kukla, chtěje mistra podrážditi.

Ten, napiv se kalného vína, klidně pravil, každé slovo opakuje:

„Studentům, to jsou studenti? Já mám groše stříbrné i zlaté, studentům ze střevíc prsty vyhlídají! Já mám groše – já – já –“

„Ale nechte půtek a vztrků!“ napomenul Knobelius, „mějme spolu raději vůli dobrou! Tak poslyšte novinu, mistře jircho, včera porodila jedna židovka zvíře, medvídku, a ten běhal chvíli po světnici, a zadrav se za uchem, umřel, já ho viděl, byl vám podoben jako synek otci!“

Chvilenu převaloval jirchář ty nepěkné řeči ve své hlavě, pak náhle vyrazil:

„Laješ mně, laješ sousedům, floutku, astanti jste, já jsem měšťan a starší, vy jste floutkové –“ a přitom bil do prkna stolního, až všechny konvice skákaly.

Když se pak neustálými ranami dvě nádoby převrátily, studenti obstoupili jircháře, ujali ho za ruce a za nohy a dosti měkce i zdvořile ho vynesli ven na ulici a nesli ho až k rohu, kudy se jde z Celetné ulice „do jurist“, a tam ho pustili.

Upustili ho nějak nekřesťansky, poněvadž zaúpěl a pak nadával a klel, aby ta kloučata tisíc hromů –

Mollerus neměl účasti ve vynesení sádelného jircháře. Hrál si na muže vážného. Trápil zatím Basilida nějakým hovorem o zesnulém Karolidesovi, to že byl inačí veršovec nežli Kampanus, byl poeta laureatus, „slyšel jsem a včil věřím, že mu toho korunování Kampanus do smrti nepřál; inu arcí – Kampana ještě nekorunovali vavřínem, a nasmolil veršů plné říčice! Škoda, že sem si nevzpomněl, dokud tu seděl múdřý pan Theodor Sixt, defensor náboženství a národa. Nebožtík Karolides prorokoval o jistojisté záhubě země České, tomu Sixt mohl by věřit, snad to také četl, tu v Čechách každý včil bere všecko na lehkú váhu –“

„Herež, mlč už,“ odmítal Basilides, „vždyť ty a my taky nic nebereme na váhu těžkou.“

Další hovor přicházející studenti přetrhli zpěvem, řevem:

*Jestíť žena křehký oud,
chytí se hned jako troud!*

A Knobelius ihned vyzval Mollera, aby jakožto bývalý alumnus kněžský spojil dlouhého Měřinského s tlustou Janou u veselého manželství. Moller mrzutě zavrhl rukou.

„Tedy sed', má milá reverendo, máš olovo v těle!“ vzkřikl Knobelius.

„Jestli' žena křehký oud!“ zpíval sbor a šenkérka Jana v kanavačovém živůtku nabírala široké zdravé své tváře k úsměvu veselému. Ten úsměv bezpochyby pohnul Knobelia, že vzal na sebe úlohu namluviti a k svatbě vzdáti ten nerovný párek.

Někteří studenti obstoupili dlouhého Kordulku, aby neutekl, jiní postavili se k šenkérce, aby neutekla.

Ale kdežpak by utekla!

Postavila boky jako nějaký vojenský hejtman a čekala, co bude.

„Haratláp mluví, ticho!“ napomínali jedni druhé.

Knobelius pravil kňouravým hlasem, že ho prosil tam tento, jenž vyvaluje oči jako volek, aby mu pannu Janu loudil, že on poctivé panně odedávna chce, že by se oženil, kdyby také ona jemu chtěla.

„Ať se pro mne nemešká a hledí své dobry, kdežt' ví; já se vdávat nechci!“ odsekla šenkérka žertem.

Žádal ji Haratláp do třetice, při čemž všickni pořad si připíjeli a zbytečně křičeli. Primán skákal jako opice.

Dlouhý Kordula měnil vzezření neustále: chvíli se bolestně usmíval, dáváje najevo, že všickni jsou sic lotři, ale zábyvky že jim nemíní kaziti, chvíli však vypadal, jako by ho rychtářovi pacholci strkali k praněři, jenže na praněři staroměstském šklebila se ošklivá larva, pekelně rudou fermeží pomalovaná, s jazykem vyplazeným, a zde ukazovala zdravé zuby a veselé oči tlustá Jana, jejíž kanavačový životek div že již nepukl a se nerozvázal.

Knobelius mluvil:

„Poslechni, Kordulo, hlavo telecí! Tato panna Jana konečně se rozhodla, že za tebe půjde, získáš dívčí sic trochu tlustou, ale dobrou, milou, která ještě nefňuká, staré všecy fňukají, tato nefňuká; mimo to je dobře chovalá a neměla ještě trundy rundy —“

„Co je to?“ ozve se nevěsta.

Když jí vyložil, že trundy rundy je pardus u praněře, ježž trpí lehké ženky pro svody svoje a nekalý život, hbitě vlepila mu tlustá Jana velice důtklivou baňku na tvář, a bylo po svatbě.

Marně se zaklínal Haratláp, že jest vlastně pochvalou, co řekl o ní.

Neneslo platnosti; uražená ženština vztekla opakovala divná slova trundy rundy; Knobl měl svou baňku, a bylo svatebnímu veselí konec.

Někteří dali se zase do zpěvu, dlouhý ženich klesl na židli jako zmučenec a Mollerus vydal znamení, aby šli domů.

Některý platil hned, jiný se dlužil a platil pak také.

Mollerus žádal hlasem, v němž mísila se rozhodnost se strachem, tlustou šenkérku, aby jeho řád napsala na dvěře.

Jana se nepřívětivě ušklíbla.

Knobelius hned do toho ochotně: „Já jsem spoluslibce zaň a tu baňku ti odpustím!“

„Spoluslibce, spoluslibce,“ posměšně opakovala šenkérka, „máte oba vši v tobolce, měli byste tu nechati v základě biret nebo plášť – to by byly jinší trundy rundy!“

Ale když ji Mollerus pěkně poplácal na pleci, šla zvolna – jako by hluboce přemítala – ke dveřím a tu při jméně Mollerově učinila k starým čárkám několik nových.

Studenti se smlouvali, že nepůjdou rovně domů, někomu chtěli a strojili se zazpívat pěkně pod oknem a někomu špatně, házeno jmény všelijakými, nemohli se shodnouti.

Měřinský, maje oči už zase nějak prudčeji vystrašené, pravil s důrazem zoufalým, že jde rovnou domů.

„Tož když chceš domů odkapat,“ ozve se Mollerus kazatelsky, „odkapej, ale toho pláště mi puč, ať ho prochodím, dyž ty s námi nendeš, a jakmile hodím písek na okno, tož odstrč závoru, abych se dostal dnes do kolejního pelechu vašeho!“

Nepůjčil student studentovi plášť rád, ale půjčil ho přec; jest již znáti, že Mollerus-Štěnička všecky kolegy, zvláště mladší, ovládá.

Družina, více méně učená, vyšla do tmavé ulice. Hovorinus nesl čadivou louč a osvěcoval cestu. Všickni byli přinapilí, jenom Mollerus se nepodpil, aspoň kráčel pevně a do široka.

Mladí lidé nešli křivou, úzkou ulicí Celetnou dlouho klidně podle sebe. Kukla již při třetím domě vsedl na bobek ke zdi a na ramena vysoukal se jemu Vokoun, pak Kukla kráčel v čele ostatních, nesa hulákajícího Vokouna.

Mollerus vyzval Vokouna, když se tak vysoko vznáší, aby nechaje hloupého deklamování raději čistil domy od pověry.

„Všiml jsem sobě,“ pravil, „že včil aji v této ulici mají nad nekerými vraty pověšenu morskú cibulu, aby jim, hlupákům, čáry, kúzla a noční obludy neškodily. Tož shazuj jim to, Vokúne, keď shodíš, to bude užitečnější skutek nežli deklamace, a včilka j trhaj!“

Otlemenému a oholenému mládci se nejprve nechtělo, čert ví, kouzla jsou kouzla – mohlo by snad jemu samému – kdož ví –, ale když Mollerus poručil Hovorkovi, aby mu k veřejím a k vratům osvěcoval, zabaliv si ruku v plášť, aby se té prašiviny d'áblový nemusil dotýkat přímo, Vokoun strhl cibule s vrat jedněch, o několik kroků dále s druhých a s třetích. Pak ji rozpustile vhodil mezi družinu, kteráž s patrnou úzkostlivostí obludnému čarování shůry letícímu uskakovala zmateně. Haratláp přitom dosti těžce ušlápl nožičku Basilidesovu, takže se tím osvětové konání Mollerovo a Vokounovo dočista přetrhlo a zkazilo, neboť Basilides nadával jako aucknecht od Zeleného vola.

Přistoupil tedy rozmrzelý Kukla ke zdi a Vokoun sdrápal se mu s ramen dolů.

Zatím někteří dobří hoši dali se do práce jiné, méně nechutné, a přec veselé: strkali tesáčky své do zámků ve vratech a loupali je.

Kochan a také ulízaný famulus Koptiades, nemajíce tesáčků, vkládali do děr klíčových bláto s ulice. Snadno nahmatali díry ty beze světla, neboť zámečníci vytepávající z lupenů plechových pěkné svody pro klíč, podporují nočního chodce, aby trefil domů beze světla, vedou i nočního floutka, aby trefil blátem do otvoru.

Ale nelze říci, že by se mladíci byli zdržovali těmi pracemi.

Všecko šlo rychle před se.

V malých chvílích již ocitli se v konci Celetné ulice; na rohu jejím proti Sixtovu domu v železném koši, na železném bidle a na řetízku zavěšeném, dohořivaly smolnice. Mdle osvěcovaly kousek zdi kolkol, umírajíce v košíku, jenž se podobal náhubku na velikého psa. Tu chtěli někteří panu Theodoru Sixtovi, měšťanu a defensorovi evangelického náboženství, pěkně zazpívati.

Mollerus nechtěl. Tedy se brali dále.

Na rynku Staroměstském před radním domem pacholci právní živili nějaké světlo nevalné. Ale nebylo pacholků viděti, snad číhali ve vratech, snad spali.

Mladíci kráčeli po náměstí dosti cudně a tiše, cítili, že by nebylo dobře, kdyby před samou zkouškou některý z nich vyzískal si nocleh ve věži radního domu. Šli tak lehounce, že dobře bylo slyšeti v noční tišině šplounání vody v mramorové kašně městské nedaleko praněře. Vysoké štíty blízkých domů klonily se v temnotách k sobě a jako by do ulice chtěly se ssouti, štíty domů na protější vzdálené straně zase naopak kladly se nazad, jako by si chtěly lehnout na střechy; tak se to aspoň Mollerovi zdálo.

V Železné ulici, hned jak nezbední studenti a bakaláři za roh zašli, v tmách dali se zase do bouření. Nejznamenitějším dílem, jež se jim tu podařilo, bylo snesení neveliké tabule plechové, na železném ozdobném kameni řetízky připevněné, na níž kupec Treytlar, Němec, nějakou malbou oznamoval, co prodává.

Dalo to krutou práci, trvalo to chvíli drahnou, než se zdařila.

Moller stranou stoje v plášti vypůjčeném zlobil se na tu dětinskou hračku, ten byl by raději docílil při studentech toho, aby pod zadními okny koleje Karlovy, kde bydlí Kampanus, způsobili mňoukáním a jiným povykáním neplechu, pro kterou by nenáviděného profesora vytrhli ze spaní.

Ale studenti se tentokrát navésti nedali. Jim nebyl přísný profesor osobou tak nenáviděnou jako Mollerovi.

Donesli Treytlarovu malovanou tabulí až ke Karolinum. Tu se dva famulové odštěpili od ostatních; prý půjdou už domů.

I vylezl jeden z nich – Mathiades – arcí pomocí Hovorkovou – dosti mrštně na přístřešek, jenž pod kavřincem pjal se nad krámem knihařským, v koleji odedávna uvelebeným. Nejprv uchytil se student podpory trámové, která nese přístřešek, a pak se soukal do výše po šindelích, v duchu modle se, aby nepovolil žádný šindelní hřeb.

Nad přístřeškem bylo okno kolejního ekonoma, studenta vybraného, hodného, jenž svým pobloudilým kolegům, nočním obludám, otevíral nočně kolejní vrata. I dnes potichu otevřel.

Přistrkali se oba famulové do domu. Moller za nimi velmi obratně vhodil do koleje tabuli Treytlarovu. Udeřila jako hrom v dubové dláždění za kolejskými vraty. „Tos neměl tam metat!“ mínil Knobelius. „Probudí-li to mistry, budeme míti z toho všichni oužitek!“

Ostatní společnost zatím už se v úzké uličce k tarmarku svatohavelskému s někým vadila.

„Ja, co tady ten ožgera vám včil balácal?“ ptá se Moller, jenž se o krok opozdil.

„Velí se líbatí, kde se nenáleží!“ odvece student Kochan.

„Kerej střela! – a co by – dejte mu pohlavek na dobrou noc a včil podťte dále!“ velel Mollerus.

I přistoupil drzý Vokoun k obyvateli královského města Prahy, jehož tvář potmě nebylo znáti, a ramenem vrazil do něho.

Ten vztekle i přestraseně: „Nech, nepřekážímť nic, jděte svou cestou, bešfáci, sůvy, vlci, šelmy partické, bejvejte ve škole!“

„Čujete? Lepanec mu vsolte a už podťte,“ netrpělivě opakuje a velí Moller.

Obyvatel se zamítal kloboukem a holí nebo topůrkem nějaké sekerky, ale bylo nesnadno zbýti se těch devíti vos, které na něho dotíraly.

Zápas nebyl zlý a nic krvavý, bylo to jen mackování; tu student jeden dal obyvateli ramenem, druhý trhl ho za nos – až naposled obdržel Bergerus topořištěm nočního chodce silnější ranku přes ruku; vykřikl: „Kej hrom!“ a hned ji oplatil, až buňklo.

Teď se dal temný obyvatel do strašlivého křiku, volal „troupi, knoti, vrahové“, div hrdlo se mu nepředřelo.

Ten křik byl studentům nebezpečný.

Noční sůvy nezbedné rozletěly se tedy s největší rychlostí kde kady.

V kotcích za krámy soukenickými utíkači sešli se zase.

Knobelius zjistil nejprv, že hlásní, kterým přísluší hlídati těchto kotců, někde klidně spí, že by tedy kolegové mohli některý kotec přestavěti. Stolice kramářské přestavovat v loubí, to že není nic vzácného, takové lehké stolice že přestavují ožralci kdejakí, a předešlý týden, když podnikli jsme vycházku noční, dosti jsme jich přestavěli a v cestu nastavěli, až ti nožířští tovaryšové, hned nic se nenadějíce, přes některou upadli; já sám nesl jsem stoličku, do které si bába kramářská uhlí vstává, odtud až k vápenici novoměstské, pamatujete se na to, to tedy nic není, ale některou tu těžkou a velikou boudu pekařskou nebo plátenickou pošinouti jinam, to by bylo něco nového.

„O čem by včil Kampanus mohl veršovati ve své historii!“ pousmál se Mollerus.

Návrh se zalíbil a ujal.

Dali se do práce. Kotcem plátenickým ani nehnuli.

„Je v něm plátno a s ním tam bezpochyby sedí baba těžká jako pivovarský kotel!“ rozhodl Knobelius. Nechali tedy nehybné boudy.

Ale kotcem pekařským jedním pohnuli, když šest učených mládenců do něho se opřelo. Odšinuli jej dosti daleko před řadu ostatních a jevíli radost z toho, co bude pekařka nazejtří říkati tomu, že její kotec postavil se na čelo ostatních, jako by je chtěl vésti v boj proti boudám ševcovským, naproti stojícím.

Náhle zprostřed trhu Zeleného, jehož špičaté štíty a křivé střechy prejzové jen slabě odrážely se ode tmy nebeské, zasvitlo žlutavé světlo a třesouc se zvolna přibližovalo se směrem k studentům.

Ti zarazili se.

Světlo se neblížilo potichu. Bylo slyšeti dva tři hlasy. A mladé hlasy. Smích stejně tak nezbedný zněl při tom světle, jak do té chvíle provozovali studenti.

Vokoun s Kuklou o své újmě šli v ústrety vyzvídat. Prý jsou to mládenčí, mladí pacholci, mluví prý latině, nějaké „maladetto“ a „herrgott“ ozyvá se v té latině, a také hovor český, všecko smíšeno.

„Od sv. Klimenta, žáci jezuitů,“ uznal Mollerus a hned přidal: „Přiluce jim!“

„A co medle, znají-li nás?“ namítl ve válečné poradě jeden z alumnů. „Kdyby znali jediného z nás, nazejtří všechno pukne na den, nazejtří mezi examiny!“

„Kukla, který není studentem, sfúkne im světlo!“ polo rozkazem, polo útechou oznámil Mollerus.

Pisklavým hláskem projevil Kukla souhlas s úlohou sobě uloženou a již se po prstech plížil v bok příchozím.

Basilidovi nebylo vhod, co se chystalo. Jeť rektorem malostranského gymnasia, dopadne-li věc špatně či dobře, vždy může z toho vylihnouti se jemu ostuda, sesazení z dobrého místa, kurník v Karolinum.

Popadl ho hněv proti Mollerovi. Vida, že ostatní již obnažili zbraně a drží tesáčky a korduláče v rukou, ale Mollerus nic, nedovedl v sobě potlačit ostrou štipku.

„Mollerus radit ano, bít ne!“

Mollerus mlčky vyndal korčák svůj, ale ze zadního místa nehnul se. Vousatý primán naříkal potichu, že nestane se nic dobře. Basilides, vida nezbytí, sňal bakalářský hedvábný bilet s hlavy a vstrčil jej do rukávu, bezpochyby z opatrnosti.

Vousatý primán zase kňoural, že nebude dobře a že nemá zbraně. „Tož drapni kameň!“ radí Mollerus. „Nedrapni nic!“ velí Basilides.

Vtom vzkřik a světlo zhašeno. Knobelius volá hlasem přidušeným k příchozím:

„Kteří jste, qui estis?“

„Kteří vy jste!“ zní odpověď.

„Karolini!“ ozve se Knobelius.

„Klementes!“ odpověď.

„Jezuviti!“

„Pikarti, ketzer!“

Ta slova letěla sem tam a dopadala těžce jako kameny.

„Jsi-li dobrý své matce syn,“ syčí Knobelius, „bij se!“

Jesuitští žáci byli tři, karolinských sedm, malostranského rektora a jeho žáka nepočítajíc.

Z jesuitských studiosů jen jeden byl nelekavý: dobyl kordiska a obaliv si ruku pláštěm, jak to dělají Vlachové před soubojem, odpovídal sám a bylo v kratičkých přestávkách slyšeti, kterak brousí zuby v hromadu a jimi klapá.

Druzí dva, seznavše přesilu proti sobě, ustupovali bez boje a dělali jenom zbraní svou do vzduchu znamení kříže, jeden z nich, bázlivější, dělal kříže mečíkem i rukou.

Ale do křiku se nedala strana žádná, patrně ze strachu, že by okřik přivolał ponocné nebo pacholky právní, a to by ze svých studentů radost ani patres Jesu, ani rektor mistr Kampanus neměli.

„Vlče, jsi-li dobrý své mateře syn, bij!“ opakoval Knobelius postoupiv o krok a přiměřuje zbraní na žáka klimentského, jenž neustále opakoval slovo „ketzer, ketzer“.

Dva jeho soudruzi již ve tmě skoro mizeli.

„Čistá hrdina, jeden jak druhý!“ pravil Bergerus; přitom mrskal po nich kordem ploskou, chtěje na paměť jim ránu dáti, ale suchou.

„Perte, jak můžete!“ velel Mollerus vzadu.

Bradatý primán, nemaje nic v rukou, volal dosti hlasně:

„Ani za fik se nebojíme!“

Vtom zacvinkala zbraň Knobeliova o zbraň jesuitského studenta. Knobelius přijal bystře ránu a t'al. Zároveň Bergerus udeřil Němce přes záda ploskou a tupou.

„Ruka boží včil se tebe dotkla!“ posmál se Mollerus studentovi, ale ten již upaloval za svými do tmy.

„Myslím, že jsem mu kabát prot'al, ale nedržím, že bych ho byl škodně do živého ranil, ani nehlesl a utíká dobře co vítr!“ tak posuzoval Haratláp svůj výkon.

„Nechte bláznovství a pojd'te, já jdu!“ nabízel Basilides, vstavuje sobě zase hedvábný biret bakalářský na hlavu.

Jeden ze studentů, Kochan, syn defensorův, mínil zcela upřímně, že kdyby bylo studentu jezovitskému do živého vroubeno, nic by mu

neškodilo, mnozí u těch bratří jezuitů jsou prý nějakými škapulíři tak chráněni, že se jich zbraň nechytí, jsou, jak my říkáme, zmrzlíci.

Na to Mollerus: „A co by – proto zůstal a neutekl, tož pěkný zmrzlík! Tys, Kochane, tak hlupý jako toť tá bečka s vodú, tu bychom mohli včil převrhnúť!“

Tedy ji převrhli.

Přitom zlili školnímu rektoru Basilidovi hedvábné punčochy na obou nohách až po kolena. I urazil se a oznámil, že se studenty příště již choditi nebude, má prý rád veselost, studoval práva v cizině a ví, kterak tam jsou mládenci veselí, ale co se dnes tady tropí, to že bláznění, dnes že jsou jako sápadí medvědi a mořští lvi.

S těmi výčitkami docházela noční družina mostkem a brankou na Koňský trh.

Tu bakaláře obstoupili, dotírali naň, odprošovali ho, chlácholili, dávajíce najevo, že takové noční výpravy s účastí bakalářů dodávají studentům Karlovy akademie cti a že vždy, kolik se kdo ví pamatovati, učitelé pražských škol drželi se studenty a že tak bude vždy a věčně.

Bakalář s nožičkama tenkýma a teď mokřýma udobřil se jak tak, ale přesto dal se se svým primánem stranou, směřuje k brance při Spálené ulici, aby se tudy dostali k mostu a domů.

Studenti mnohem tišeji nežli prve kráčeli podél krámcův a krámečků u Mateře boží Sněžné; Vokoun sic měl chuť drobné stolice koláčnic, zvířetnic, švadlinských šorcařek a jiných kramářek přeházeti, ale družina nezastavila se.

„Zazpívejme motetto panu Kaplířovi ze Sulevic, je znamenitý vlasti a českého jazyka milovník, tady jeho dům!“ tak navrhl Bergerus.

Ujali myšlenku. Brzy shodli se o zpěvu, Knobelius jen poprosil Bergera, aby falešnými zvuky jim to nekazil.

Pak popaměti začali.

V tenoru kazil jim harmonii a rytmus vysokým svým hlasem pisklavým Kukla, v basu tu a tam falešně přitlačil Bergerus, ale celkem dopadlo zpívání bez ostudy. Trojí hlahol, proplétající se jako žebra na

kostelní klenbě v ladnou hvězdu pravidelnou, zvučel dojemně a nesl se tmami nočními širokým Příkopem k Vltavě. Některé okénce zachrastilo a vyzřela ven hlava, tu prostovlasá, tu v čepci. –

Pěvci dozpívavše brali se Příkopem tiše a vážně, aby nezkazili srdečného pohnutí, které musil starý Kaplíř, milovník vlasti a jazyka, z krásného a zbožného motetta mítí. Popošedše však jen asi o třicet kroků k ulici Mikulandově, dali se náhle a najednou ve smích neobyčejně řvavý.

Kukla jim totiž dokazoval a dokázal, že starý pan Kaplíř nebytuje v domě, kde zpívali, nýbrž daleko odtud, v domě jiném, prý jim nechtěl kaziti úmyslu dobrého, neboť což jiného je to nežli dobrý úmysl zazpívati na počtení paní vdovy Veroniky Koňasové, ženy peněžitě, která by se na odpor svým nemladým letům ještě ráda vdávala, a nemohouc dostati ženicha, nadává všem mladíkům bejkův a děvčatům krav.

„Bože všemohoucí,“ zvolá zděšeně Knobelius, „to byl ten veliký bílý čepce, jenž vyzřel z okna?!“

Nato zahlaholil onen vysoký a široký smích, do něhož Knobelius vhodil toto:

„Za ten nerozvážlivý kus uperte Kuklu, zmlaťte ho, ztlucte ho, do louže převrzte ho, abychom se na něm vychladili –“

A teď již všickni se na něho domlouvali polo zlobivě, polo žertem. „Vari, vari!“ křičel Kukla a již utíkal.

„Neutíkej!“ volali, ženouce se za ním. „Neutíkej! Obdržíš na svoje nestydaté líce jenom dva pohlavky! Neucházej! Neutíkej!“

Ale nedohonili ho. Dusali hrbolatou cestou chvíli, od haldy vyplašili nějakou vandrovní dívku. Tacitorius sklouznuv vpadl do smetí v příkopě a dosti těžce se z něho dobýval.

Při této marné honbě vyrazili se z družiny ti, kterým se chtělo domů.

Alumnové z koleje Rečkovy sešli se konečně po některém čekání u vrat kolejních.

Mollerus scházel.

Tedy ještě popočkali.

Zatím Bergerus, nemaje kloudnější zábyvky, hrozným hlasem zpíval Pulpitovi, mistru kožešnickému a dobrému sousedovi, a jeho ženě pod oknem vedle koleje. Zpíval, bláznisko, že jest žena křehký oud.

Netrpělivý Knobelius, když se Mollera dočekali, vposléze vhodil hrst písku na okno kolejní a za chvíli vklouzli alumnové do vrat.

III. ZKOUŠKA

Bylo velmi ráno, když Mollerus procítil od snu.

Vlastně neprocítl sám svou přirozeností, nýbrž kolegové, v téže prostranné jizbě s ním spávající, vzbudili ho. A nevzbudili ho slovy, hlaholem, křikem, jakž jindy se přiházelo, neboť na slova, hlahol, křik dnes nestačili, byli všecko mdlí, měli nejen hlavu, ale i nohy nějak nevyspalé a slabé, všecko jim padalo z ruky, dlouhý Kordulka převrhl nějakou kovev s vodou, Knobeliovi dvakrát upadla těžká škorně na podlahu, a ty rány probudily Mollera.

Ale líný ten hroch neměl tolik odhodlání, tolik pevné vůle, aby vstal. Promnuv si úzké hnědé oči svoje a podrbav si neveliký nos, zůstal v loži, přihlížeje studentskému ruchu, který se před očima jeho rozvínoval, zcela klidně.

Jen když ho některá kolejní blecha uštkla – a těch studenti měli v peleších svých velmi mnoho –, hnul sebou drobet, aby jí ukázal na jiné pastviště.

Studenti skákali sem tam. o včerejšku nikdo nemluvil; dlouho nemluvil vůbec žádný z nich zhola nic, rychle se oblékali, jednou rukou myli, jedinou společnou rouchou se utírali, tahajíce ji sem tam a marně na ní hledajíce suchého místa.

Jen Měřinský byl při všem nějak zdlouhavější, už když obouval nohavici, držel škartu popsanou, do níž přes tu chvíli nahlédal.

„E, co by –“ ozval se z lože Mollerus, „netrud si hlavu, Kordulko, máš oči jak blumy, je to včil marno, zajíkat' se budeš strachem hlupým dycky, ať to odříkáš dnes či za rok.“

„Tak což?“ Knobelius jsa hotov právě, ptá se, „tak což, vezmeme na sebe reverendy kolejní, nebo nevezmem?“

„Radšej neberte těch bláznivých sukní kněžských, onehdy radili se mistři v akademii, nemá-li ten šat minúti již, keď se akademie obnovuje na lepší stav, radšej neberte, já reverendu nevezmu!“

Nebylo už pokdy na dlouhou o tom poradě.